

Sciendū q̄ ex tā dictis certissime cō/
stat q̄ sacerdos fornicari etia q̄ntūcūq̄/
q̄ occult. v̄l etiā sacerdos exns sciēter
In quocūq̄ p̄ccō mortali nō dū p̄p̄tri-
tus nec dignā agēs p̄niam v̄t optet i eo
q̄ baptizat ā absoluit p̄fiteres v̄l p̄dicat
aut m̄rimonia solēnizat: vel sac̄m eu-
charistie v̄l extreme unctionis p̄bet. vel
mortuos sepelit. aut mulieres post p̄tuz
introduc. v̄l aquā. v̄l salē i d̄nica exorciz-
zat. aut p̄lm aspgit. v̄l cādelas in festo
purificatiōis aut ramos i die palmarū v̄l
ignē aut cereū v̄l baptisimū in vigilia pa-
sche v̄l p̄thecostes b̄ndicit. v̄l q̄d ma-
ius oib̄ his ē missaz celebrat. aut sac̄m
eucharistie p̄secrat atq̄ sumit. In oib̄
istis nec nō actib̄ alijs q̄ sacris ordinib̄
It̄z annexi. aut in q̄libet ip̄oz singularit̄
quēlibet exercēdo peccat mortalit̄. Et
toritēs q̄tiēs aliquē actū v̄t minister ecclē
exequit̄ z exercet Sic ex dicit̄ sc̄i Tho.
d̄ aq̄no. v̄t sup̄ manifestissime cōprobat̄
a certā nō solū in p̄scriptis actib̄. s̄ etiā
fm̄ Dyonisiū q̄n z q̄tiens ad aliquem
h̄mōi actū exercendū aliquā vestē induit
siue sumit. v̄t v̄l alb̄ v̄l manipulū v̄l sto-
lā aut casulā. aut alias sacras vestes cō-
munis v̄l diuissim. Q̄d reuera sat̄ ē hor-
rendū z stupēdū atq̄ etiā p̄iculosū val-
de. In talib̄ videlicet statu atq̄ dignitate
totz tātis crimib̄ subiacere atq̄ iplica-
ri. Un̄ nō i merito d̄r. Quāto altior gra-
dus tāto sublimior casus. ¶ Sa-
cerdos incōtinēs z fornicari⁹ ē suspēsus
ip̄o iure. z missa ei⁹ nō debet audiri. v̄t
p̄ extra de cohabitatiōe clericoz z mul-
erū. c. vestra. Audiēs at̄ missam ei⁹ pec-
cat mortalit̄. fm̄ Tho. i. x. q̄dlibeto. q̄-
8. Hoc at̄ intelligit̄ de publicis fornicā-
rijs. Querit̄ si talis celebret: v̄t fiat i-
regularis. R̄ndeo q̄ sic Hec Wilhel-
m⁹ Querit̄ v̄t ep̄s possit cū talib̄ dispēsa-
re. R̄ndeo q̄ sic. Ex q̄ dispēratio in h̄ ca-
su nō est p̄hibita. Et iura q̄ inueniunt̄
in p̄trariū illa p̄cedūt d̄ suspēso ab hoīe:
nō a iure. q̄ iura benigni⁹ solēt agē q̄

hoīes. Hec Wilhel. Querit̄ v̄t cleric⁹
q̄ expēdūt patrimonū crucifixi cū meret-
ricib̄ teneant ad restitutōem. R̄ndeo
q̄ cleric⁹ q̄ res ecclē dāt nō solū meret-
ricib̄. s̄ etiā histrionib̄ v̄l et̄ suis p̄sangu-
neis nō p̄t naturā sustentandā: h̄t fact̄
aut eos diuites de patrimonio crucifixi
raptores sunt. z tenent ad restitutōem.

¶ Querit̄ v̄n faciāt restitutōem.
R̄ndeo si h̄nt patrimonū seclare. v̄l alē
q̄d de artificio vel labore manuum: de
istis possunt restituere. Sed de reb̄ ec-
clesie n̄ sufficit restituere q̄ quicq̄d eis su-
perest s̄z sup̄uictū z vestitū. hoc debet
dari pauperib̄. Nisi tūc subtraheret̄ s̄i-
bi de necessarijs. v̄l nisi res quas habu-
erunt d̄ patrimonio vel de artificio expē-
dissent in vsus ecclē. Hec Wilhelmus.
Utrū concubine sacerdotū teneantur re-
stituere que a sacerdotib̄ pro tali illicito
ope recipiunt. Respondeo s̄z Raymū
dum q̄ sic. Nam fornicarie z huiusmo-
di turpes persone tenentur restituere ip̄se
ecclē: nisi forte eis fuerit datum causa e-
lemosyne in summa necessitate. q̄ tunc
fuit debitū. Idē Hostien. Queritur. si
notori⁹ fornicator possit absolvere. R̄n-
deo q̄ non. q̄ suspēsus ē quo ad se z etiā
quo ad alios. v̄t habetur extra de coha-
bitatiōe clericoz. c. quesitum. Et sciēdū
q̄ magister in cōpendio theologice veri-
tatis dicit̄ q̄uis oēs sacerdotes habeāt
claves: nō tū omnes p̄nt ligare z soluere
sicut excommunicati. suspēsi z heretici
damnati. hoc at̄ non est p̄ defectū or-
dinis: sed quia non habet materiaz. s̄z
subditos qui auferuntur eis cū excōmū-
cant. possunt tamen baptizare. q̄ hoc ē
sacramētū necessitatis. possūt quoq̄ ta-
les eucharistiā p̄secrare. q̄ hoc substan-
tialit̄ adheret ordini. ligare autē z soluere
adheret ordini accidentalit̄.

¶ De sacramēto matrimonij.
Matrimonium honorauit deus
multipliciter. Primo in hoc. q̄
ipse per se instituit. Secundo.

De sacramento

In loco digniori q̄ sub celo est hoc ē in paradiso. Tertio in statu innocētie. Quarto. q̄ nascivolvit de brā virgine que fuit in statu matrimonij p̄stituta Quinto q̄ p̄ns voluit esse in nuptijs cū m̄fer discipulis suis Et ibi ostendit deitatem suā mutando aquā in vinū in p̄spectu discipulorum suorum. Sexto q̄ est vinū de septem sacramētis ecclēie. Et q̄ de matrimonio um tā solemniter honoravit expedit oīno vt hoīes qui in statu matrimonij ad regnū celorum venire desiderant. deū i matrimonio rehonorent. Quicumq̄ ḡ iuste et legitime vult stare in matrimonio : et vt saluet in matrimonio tria ad hoc sūt necessaria. Unū añ nuptias et hoc spectat ad iuvenes et virgines qui adhuc nō sūt in matrimonio: h̄ intendūt adhuc p̄trahere. Scdm̄ in nuptijs inchoādo. Tertio cū post nuptias inchoatas quō in matrimonio s̄rvivendū **B** **C** Prīmū est: vt ante inchoatōem nuptiarum diu se preparant: vt digne hoc sacramētū inchoent et suscipiant. Ad susceptionem em̄ cuiuslibet sacramēti debet p̄cedē de bita p̄paratio. Quod quicumq̄ vinū de septem sacramētis recipit in p̄ccō mortali: peccat mortalit̄. Ut p̄ dist. 40. multi. et 25. illud. xi. q. 3. Audi. Sicut sacerdos q̄ porrigit aliud sacm̄ i p̄ccō mortal peccat mortalit̄. Un̄ ante inchoatōem nuptiarum debet se p̄pare p̄ verā p̄ritōem et purā cōfessionē. tāq̄ tpe pasche ad p̄ctōem sacramēti eucharistie. q̄ m̄rimoniū est tā bene sacm̄ sicut eucharistia. **S** Scdm̄: vt nuptias inchoent cum timore dñi. Un̄ **T** hōbie. 6. dixit angelus raphael ad tobiā iuniorē. Accipias virgine tuā cū timore dñi amore filiorum magis q̄ libidine ducere. Nuptie debent celebrari deuore nō cū ludis et p̄sonis inonestis: sicut mod̄ ē plurimorum: h̄ cū honestis hoīb. Et ad hoc debent paupes invitari: vt incedant. p̄ sponso et sponsa. Tunc x̄ps mutat aquā in vinū. i. vitaz hanc insipidā i celestē leticiā. Un̄ ioh.

ij. Nuptie facte sunt i chana galylee. et erat maſ ihu ibi. vocat̄ est aut̄ ih̄s et discipuli ei' ad nuptias. Et hoc fit i pauperib. Un̄ x̄ps d̄t de pauperib. Qui vos recipit: me recipit: et q̄ vos sp̄nit me sp̄nit. Et itez in euā. Q̄d vni ex minimis rē Et cū m̄rimoniū inchoat̄ tūc debet se p̄tinere p̄ tres dies ab actu matrimoniali. Et hoc docuit raphael thobiaz iuniorē q̄n̄ debuit p̄trahere cū sara p̄ginē ne dices. Cū ingressus fueris ad p̄ginē tuā: p̄ tres dies cōtinēs esto ab ea Sic parētes deberent informare suos filios sicut angelus raphael docuit thobiā et sarā et hoc erit hominivalde meritorium. et do valde acceptū q̄ deū i hoc honorat subtrahēdo sibi illā delectatōem ob reuerentiā dei p̄ tridui. Sciendū tū q̄ hoc non est p̄ceptū h̄ bonū p̄siliū. Itē debent p̄trahere causa plis. et sic p̄stitūtū ē a dō in paradiso: cū dixit ad adā et euā. Ben̄ i. Crescetez multiplicamini. Hic reprehendunt illi q̄ non honore querunt dei: nec multiplicatōem hoīm: h̄ suā pessimā voluptatē et libidinē exequendā. Et int̄ illos est diabolus. Un̄ angelus raphael dixit: vt h̄ **T** hōbie. 6. Qui ita cōiungta suscipiunt: vt deū a sua m̄te excludant: et sue libidini vacent: sicut equus et mulus sup̄ hos demon h̄z p̄tatem. Hic etiam reprehendunt antiquae vetule et steriles q̄ iuvenes maritos in matrimonium p̄stitutos assumunt ad exequendā suā libidinē Et etiaz iuvenes mariti illas antiquas vetulas sibi assumunt p̄t sua t̄palia. Et si illa vetula illā delectatōem et iste iuuenis ista t̄palia p̄ponūt dilectioni dei et salutari aīe sue: ambo peccāt mortalit̄. Et go in p̄trahēdo m̄rimoniū p̄ncipal̄ intentio d̄z esse honor dei et augmentatio seclē Et est vna causa de illis causis q̄re non bene succedit aliq̄b in matrimonio q̄n̄ p̄ncipalit̄ non querūt deū. **E** **C** Et sciendum q̄ sunt septem cause quare ali quibz non bñ succedit in matrimonio. Prima causa est q̄ contraxerunt causa

libidinis. et si causa plis. nec propter deum
¶ Secunda quia contraxerunt tempore interdicti. ut habetur extra de matrimonio con-
 tracto contra interdictum sancte ecclesie.
 xxxij. q. 4. non oportet Tempus in quo
 prohibetur est nuptias celebrare est triplex
 Prima est a prima dominica aduentus usque
 ad epiphaniam. Secunda a septuagesima
 usque ad octavam pasche. Tertium tri-
 bus diebus ante ascensionem usque ad oc-
 tavam pentecostes. Et qui contrarium facit:
 peccat mortaliter: si facit ex contemptu.
 et sine dispensatione. Et nec decem po-
 test in hoc dispensare secundum ius canonicum
 ergo multominus plebanus **¶** Tercia
 causa est quando non parem sibi assumit
 in matrimonium: sicut quando nobiles
 ignobilem. iuuenis antiquam. et diues
 pauperem. et sic de alijs. Et illi raro bene
 concordant. et interdum non bene succedit
 propter inequalitatem Ergo equalis equalis
 sibi assumat. Unde Aristoteles dicit de generatione
 et corruptione. Similia se bene comparant
 untur. Quarta causa est quod in peccato
 mortali contraxerunt et se ante non prepa-
 rauerunt ad contrahendum digne matri-
 monium. scilicet per veram contritionem et con-
 fessionem puram. Quinta causa est: quod
 contrahit cum illa que uouit deo uirgi-
 nitatem. quia tunc sponsa christi effecta est
 quem sibi elegit pre omnibus uiris uide-
 ipse male facit quia spernit christum spon-
 sum suum quem elegit: et alium pro eo
 ducit qui est minus bonus: minus pul-
 cher. minus nobilis. minus diues. Ipse
 se etiam masculus male facit contrahendo
 cum tali uirgine que uouit. quia assumit
 sibi sponsam summus regis Ergo christus
 qui est summus rex vindicat se in eis.
 Ergo quando est suspitium de uirgine que uo-
 uit uirginitatem. tunc diligenter interro-
 gandum est an sic sit antequam contrahat.
 et si sic est nullo modo contrahat cum ta-
 li quantumcumque diues sit. Sed potius
 debet recipere uirginem pauperem que
 est libera. et non restricta uoto uirginita-

tis. Et insuper omnes qui dant consili-
 um ad tale matrimonium grauiter peccant
 quod sciunt eam uouisse uirginitatem:

¶ Sexta causa est quando contrahit
 cum uirgine per uerba de presenti: et postmodum
 aliam ducit. hoc est magnum peccatum
 et ualde periculosum. Primo quia talis
 semper adulterium committit quotiens
 actum matrimonij committit vel exercet
 cum secunda Secundo quia omnes pue-
 ri talium sunt illegitimi et spurij Tertio
 quod nunquam potest absolui a peccatis: nisi
 separet se a secunda. et redeat ad primam.

¶ Septima causa quod contrahit cum
 uirgine que est de progenie uitiosa. et hoc prin-
 cipaliter propter temporalia: ut cum quis
 contrahit cum filia usurarij. et sic de alijs
 Quondam consuetudo erat quando quis
 filiam suam cum uirgine desponsare uoluit.
 tunc interrogauit. Primo utrum talis
 sponsus de bonis et iustis parentibus
 natus sit: qui habent bonam famam: si-
 dem rectam et timentes deum. Secundo
 utrum ipse sponsus sit fructuosus. utrum
 humilis aut superbus. iratus an mitis:
 utrum iustus. peccator. blasphemus. vel ti-
 mens deum. Tertio quomodo bona do-
 talia lucrata sunt. iuste uel iniuste. uel cum
 mendacijs. uel cum uisura uel cum ludo uel
 fraude uel cum mendacijs et sic de alijs. Sic
 filij modo quod quis filiam alicuius debebat
 recipere in uxorem: illa tria predicta dili-
 genter interrogabantur. sed heu modo
 vendunt pueros suos. et faciunt fornicari
 cum ipsi solent equos uendere temere. sic
 et pueros vendunt. Non querunt quo-
 modo ista temporalia lucrata sunt. Sed
 solummodo quantum habet dare. dicendo
 Ego tantum dabo filio meo. et tu tantum
 dabis filie tue. Et sic ista temporalia sunt
 principalis intentio quod est contra de-
 um qui dicit. Ego sum alpha et omega. prin-
 cipium et finis. quia deus debet esse prin-
 cipalis intentio in omnibus agendis. facies
 deus uel omittedis. Non ubi radix mala
 est: quomodo fructus bonos proferat: Sic quod
 Lc 3

debet patient. et iste impatiens purgabit
te a peccatis. et erit h tuus diabolus. ut i futu-
ro alij diaboli nullam potestatem in te exer-
ceant. Quod scriptum est. Non punit deus bis
in idipsum. Unum etiam dominus dicit per prophetas. Af-
fixi te supple in presentia. et non affligam te vl-
tra. id est in futuro. Ergo mulieres hnt
voce lenes. et ligant collum cum peplis
mollibus. in signum ut dulciter respondere
debent suis iracundis viris. et temperare
cum suis mollibus responsis malitiam et
iracundiam suorum malorum virorum. Si autem
ambo sunt in culpa: ambo damnabuntur
et diabolus habitat cum eis. Et ipsi in fu-
turo habitabunt cum eo in inferno. Quia
hic simul litigant et discordant et viuunt in
simul sicut canis et catus: gallus et gal-
lina. qui tamen quousque assuescunt ex continua
cohabitatione ut pacifice simul stant.
Sed illi per longum tempus non assue-
scunt. Si autem vxor est in culpa. scilicet quod
est iracunda. tunc bonus vir facilius susti-
neret decem vicinos sibi aduersarios quam ta-
lem vxorem iracundam solam. Scriptum
est. Ecci. 25. Non est ira supra iras mu-
lieris. Et hoc fit propter fragilitatem sexus
Pauper enim est ille vir qui habet rixosam vx-
orem: quia stillantia domus non dat requiem
inhabitanti: sic talis mulier viro suo
Et quousque illi in matrimonio constituti simul
litigant. de hoc diaboli letantur. quod nihil
similiter actibus demonum: quam litigare. Et
tales duram vitam ducunt et infelices sunt
hic et in futuro. Hic quousque pacifice simul viuunt
de hoc gaudet christus et omnes sancti.
Quia Math. 18. dicit. Ubi duo vel
tres fuerint congregati in nomine meo. ibi erit
Et tales bene habent quo ad corpus et quo
ad animam. et quo ad temporalem substantiam
Unum salomon. Prover. xvij. Melior est
buccella panis sicca cum gaudio: quam do-
mus plena victimis cum iurgio. Tercium
est quod debent habere in matrimonio
quod vnus non deuenit ab alio. quia hoc est
vnum de maximis peccatis. In signum
huius ioseph magis voluit incarcerationi

quam in adulterium consentire. et susanna po-
tius voluit occidi quam adulterium committere.
ut habet Dan. xij. Quousque autem adulter
punitur corporali. spirituali et temporaliter. Hic quousque
in sexto precepto. Quod dicitur quod dicitur hinc est
matrimonium est quod dicitur esse patientes in laboribus
ut vnus viuere alium: ut iusta bona cum suis
laboribus acquirant et possideant. Ideo sicut
in iuuetute conueniunt: ut fortiter laborent
per vicualibus et necessariis Unum per Labo-
res manuum tuarum quod manducabis beatus
es: et bene tibi erit. Item in educatione filio-
rum dicitur esse patientes et se mutuo iuuare. S
Querit vix labor sit meritorius quem
parentes hnt cum pueris. Rndeo quod sic dicitur
modo talis intentio sit in parentibus quod in-
tendant pueros enutrire ad honorem dei: ut
boni sui christi fiant: et ipsi penes sint in gra-
tia: tunc omnes labores quos habent cum pue-
ris cedunt eis ad meritum. scilicet balneando la-
uando. lauando. vigilando. portando. iuol-
uendo. leuando. abando. informando. corri-
gendo quousque delinquit ne amplius deum offen-
dant. Ista omnia erunt eis meritoria. Si-
militer et pater qui sollicitudinem et laborem
sustinet pro vxore et pueris nutriendis. om-
nia ista sunt sibi meritoria. Unum apostolus de
Scimus quousque diligentibus deum omnia coopan-
tur in bonum. Et quando actus matri-
monij est peccatum et quando non. Hic quousque
an. vi. f. Quintum quod debet habere in
matrimonio est temperantia et honestas in actu
coniugali abstinendo in temporibus quibus absti-
nendum est. et sunt quousque quousque temperantia in quibus abstinendum
est ab actu coniugali. hoc quousque an. 6. G.
Sextum est quod debet sibi inuicem fide-
les esse in temporalibus. ambo enim debent esse domini
suarum rerum. Exemplo apostolorum dicitur quibus
legitur. et erant illis omnia communia.
Quia sicut dicit christus in euangelio.
Math. 19. Jam non sunt duo: sed vna
caro. scilicet vir et vxor. Quousque ergo temporalia inter
ipsum dicitur esse diuisa Contra hoc faciunt multe
res quousque furantur viri suis: et illa sic furata ma-
le expeditur. scilicet in superbia in peplis. et in angustis
Et quousque ipse vir est remotus ultra mare in mer-

De septem donis

caris: ipayroz e i iuuujs **H** **U**tz
mortalit peccatyroz furandoviro suo.
Rūdeo si male expēdit. sez ad peccādū
sicut si daretyni cā alliciendi eum ad tur
pem actum: sic peccaret mortalit. Et il
le qui sic recipit talia munuscula ppter ta
lem turpem actum a tali muliere: tenet
in foro conscientie restituē marito ipsius
mulieris. immo qui scienter faceret vlyē
deret talia munuscula tali mulieri quaz
scit scient velle abuti grauit peccat: Si
milit z nunci q portaret talia munuscu
la scient q darent ppter talē turpē actum
grauit deū in hoc offenderet. Itē tra
hoc faciūt illi mariti q pludūt bona sua
vel in tabernis se iebriāt. z sic male expē
dunt bona illa de quibus vxoz cū puerz
viuere deberet. Sed nō sic faciendū est
pboz honestoz discreto viro: qui debet
ferre vinuz ad domū z bibere cum vxore
propria. z post hoc deum collaudare: et
regratari ipi deo omipotentī: qui te sic
cibavit z potauit. **U**truz mlter debeat
furari viro suo: vt inde elemosinam faci
at. hoc quere añ. vij **H** **E**t de illis viris
que recludunt omnia bona sua ab vxo/
ribus tanqz ab extraneis. quere ibidem
Septimuz quod debet habere illi q
sunt in matrimonio est debita z honesta
educatio filiozum vt eos i bonis instru
ant. **U**nd sciendū q parētes pncipalit
tenentur tria suis pueris Primo debēt
eos informare q innocentiam suam et
punitatem deo offerāt. qz hoc est doval
de acceptū. Itē precepta dei. pat no/
ster. z symbolū. z debent eos ad eccliaz
ducere. vt verbū dei audiāt. quia verbū
dei est abus anime. Itē deū diligēt et
eum timere in omnibus verbis z factis
Sed heu sepius contingit q parentes
per seignorant precepta dei: z quando
qz symboluz. z potit ducūt eos ad cho/
reas qz ad ecclesiam. Et quandoqz ali/
qui pentes informāt suos pueros quō
sup he incedere debeāt. z quō mūdo pla
cere studeāt. In sup eis malū exēplū p/

bēt. sez iurādo blasphemādo. maledicē
do. zc. Et tales pentes rei crūt oim pec
catoz istoz. q ex mala informatōe vly ma
lo exēplo filij sic discunt. Secdo parētes
tenentur pueros corrigere. Quō aut pu
eri corrigēdi sūt. hic quere. 4. E. Ter
tio pentes tenent hereditare res iuste ac
quisitas filijs suis. hoc qre sup. 4. B.

Tractatus de septem
sacramentis explicat.

Incipit tractatu/
lus de septem donis spūsancti.

Eptē sūt dona spūsancti
que ideo sunt septē. qz p ea
septē vitia spūalia expellun
tur Primo donū ē timor dñi
id ē goetlich forcht De q dz

Ecclī. i. Timor dñi intrū sapie. Qui ti
mor est custos z clausura omniū bonoz
qd donū cordi nro adueniēs mlta bōa
pfert. Primo docet mala pterita emen
dare. Ecclī. i. Timor dñi expellit peccm
Secdo docet bona opari. Ecclī. iij Qui
timet deū faciet bona. i. q timet deū ni
hil negligit. Itē Qui timēt deū: in qrit
q bñplacita sunt dei. Greg. Deū time
re est nulla que facienda sunt preterire.
Isidor. in synonymis. Timor expellit
peccatū. timor reprimit vitium. z timor
cautū facit hoīem atqz sollicitū. Tertio
timor disponit z habilitat corda nostra
ad vitā religiosaz. Ecclī. iij Timor dñi p
parat corda. Et Bernardus i tractatu
de septē donis dicit. Connexa sunt qui
dem timor z religio. z manere nō potest
vnum sine altero. Quarto timor dñi cō
seruat hoīem in bono. Bern. In pira/
te nihil ita valet ad gratiā promerendaz
cōseruandā z recuperandā qz si videar
nō alta sapere. sed sp timere: **U**nd etiā
Salomon: Si in timore dñi nō tenue
ris te: cito subuertet dom tua. Quinto